

EL VALOR DE LA FAMÍLIA **Reflexió sociologicopastoral**

Joan Bestard Comas

1. El valor sociològic de la família

No sols des de l'ètica cristiana, sinó també des de la sociologia, la institució familiar és un valor social permanent. Ara bé, la família, que, sens dubte, és un valor, no ha de defugir la crítica ni les interpel·lacions que li fan i ha d'estar sempre oberta als nous plantejaments que li arriben des de les ciències humanes: la psicologia, la pedagogia, la sociologia, l'antropologia, etc.

La família és un grup relacional que es construeix en el temps i que permet a tots els seus membres créixer i madurar en l'aspecte físic, psicològic, ètic i també religiós en el cas de la família creient.

La família, a més de ser el primer nucli d'amor amb què hom es troba, facilita la nostra adaptació al medi social i ens dona no solament els valors que hi perviuen, sinó també la seva interpretació. La família obliga tots els qui en són membres a sortir de la individualitat per a conviure amb els altres. La família també ha de ser el lloc en què es proporcioni als més joves informació i criteris sobre la vida social en què ja s'estan inserint.

Personalment, conceb la família com un espai social on la vida pot experimentar-se en tota la riquesa; com un laboratori de projectes vitals envoltat d'un clima de comprensió i estimació; com un lloc de llibertat, on el projecte d'una persona pot ser criticat sense rancor i on l'anàlisi d'un fracàs no esdevé mai un trauma.

La família és una microsocietat d'estimació, de confiança i d'unió; és una comunitat de talla humana, els membres de la qual hi troben un espai de llibertat on poden madurar com a persones.

La família és, de més a més, un espai privilegiat de comunicació. Avui, paradoxalment, està fallant la comunicació en el món de les comunicacions. La tragèdia de l'home modern consisteix precisament en la incomunicació. La comunicació, com a relació humana autèntica, es va empobrint més de cada vegada. No és infreqüent avui que qui intenti transmetre l'íntim, allò genuïnament personal, es trobi desemparat. En l'actualitat la comunicació s'ha empobrit perquè ens relacionam més a través del «personatge» que representam que a través de la «persona» que som. Més que amb les «persones» ens relacionam amb les «funcions» d'aquestes. I per a arribar a un diàleg profund amb els altres cal «desfuncionalitzar» les relacions i intentar «personalitzar-les» al màxim. La família, sens dubte, quan funciona com un vertader grup primari, pot afavorir en gran manera la genuïna comunicació personal.

La família és, finalment, una escola on tots –pares i fills– són aprenents i educadors. L'amor, la llibertat, la tolerància i el diàleg..., són assignatures comunes.

2. El paper sociològic de la família està centrat fonamentalment en la socialització, l'estabilització i la gratificació afectiva dels propis membres

La família ha anat cedint moltes funcions a d'altres institucions socials; ha deixat de ser una institució polivalent, és a dir, ja no és una escola de competències universals ni un centre de formació integral.

Abans (terme que pot abraçar més o menys temps segons el lloc i les circumstàncies), era un centre de producció, de consum i d'entreteniment; avui, en canvi, en el món industrial i urbà, la família ha deixat de ser centre de producció, i fins i tot per a molts, centre de consum: de cada dia són més els qui dinen fora de casa per motius de feina. També es desenvolupen fora del cercle familiar l'ensenyança, la cultura, l'esport, les diversions en general i la vida dels «grups primaris», on s'integren voluntàriament pares i fills. La família, per tant, ja no és la panacea on l'individu pot trobar tot

quant necessita per a realitzar-se com a persona.

Aquesta accentuada reducció de les funcions socials de la família ha fet que allò que n'és específic, peculiar de la institució familiar, s'hagi reduït a un mínim, però aquest mínim és vital per a aconseguir la responsabilització i plena realització de la personalitat humana. Ara bé, la família només serà una ajuda per a la maduració psicològica dels seus membres si de bon de veres aquests l'accepten lliurement –els fills no la poden triar– com un autèntic grup primari d'amistat.

Per a «salvar» la família, doncs, no es tracta de tornar-li aquelles funcions institucionals que abans li pertanyien, ni es tracta que es tanqui en si mateixa com a grup primari únic i exclusiu, no «contaminat», sinó més tost de potenciar-ne al màxim allò que li és específic.

Voler tornar a la família patriarcal és un somni utòpic, ja que hem entrat en un procés irreversible en què la família serà cada cop més nuclear (nucli reduït de persones) i el seu paper més monogràfic, això és, centrat fonamentalment en la socialització, l'estabilització i la gratificació afectiva dels propis membres.

La socialització vol dir la capacitat de donar als fills unes pautes de pensar i d'actuar perquè puguin convertir-se en membres autèntics de la societat en què viuen i siguin capaços de fer-ne un discerniment crític dels valors i contravalors.

L'estabilització significa la força equilibradora que té la família per a aconseguir centrar i fer madurar els seus membres des del punt de vista psicològic.

La gratificació afectiva és sinònim de l'acollida comprensiva i amorosa que mútuament poden donar-se els qui fan part del mateix grup familiar.

3. Un nou projecte ètic de família

Dóna resposta la nostra Església a la família d'avui? Aquesta és realment una pregunta clau que no podem deixar de banda.

Resultaria temerari dir com hauria de ser la família, des d'un punt de vista eticocristià, sense haver estudiat a fons com és en realitat, sense conèixer en quina situació sociocultural concreta es troba, sense haver sospesat els condicionaments sociològics que hi pesen. Per tant, abans de qualsevol formulació ètica, esdevé necessària una anàlisi sociològica precisa. No hi ha el més mínim dubte que, per un cristià, un plantejament sociològic, si no va acompanyat d'un plantejament ètic adient, és incomplet, i precisament per això no es pot convertir automàticament en norma moral de conducta, però també és ver que un plantejament ètic, desconnectat d'un plantejament sociològic, resulta francament manc i raquític.

L'Església, mitjançant el treball pastoral, ha d'intentar un nou projecte de família, ha d'aspirar, des del realisme sociològic, a formar una família nova que contribueixi a gestar una societat nova al servei de l'alliberament integral de les persones.

A parer meu, des d'un punt de vista ètic, la família creient ha de ser:

· **Una família coresponsable** que assumeixi en comú l'elaboració i l'execució de les decisions que n'afecten el funcionament. D'aqueixa manera contribueix a la consolidació d'una societat democràtica, participativa, que afavoreixi el desplegament de la creativitat personal dels ciutadans.

· **Una família escola de formació de la llibertat**, que propicia l'aparició de conviccions en lloc d'imposar consignes de dalt a baix de forma autoritària. Així facilita la construcció d'una societat personalitzada, respectuosa amb les llibertats civils dels seus membres.

· **Una família una i plural.** La unitat de la família no és incompatible amb la diversitat d'estils de vida i opinions dels membres integrants. La unitat humana requereix acceptar-se mútuament com a diferents per a servir-se com a complementaris.

· **Una família oberta i compromesa.** La vida conjugal i la familiar resulten potenciades i enriquides, humanament i cristianament, a través d'un compromís cívic. Un matrimoni que es tanca en ell mateix, que no cultiva totes les dimensions que defineixen la personalitat humana, acaba empobrint-se en allò que és més específic de la vida familiar, l'amor conjugal. Un amor conjugal adult s'alimenta també de les inquietuds que transcendeixen l'àmbit de la pròpia família i harmonitza l'amor entre dos amb l'amor als altres. En cas contrari, la família no passa de ser un egoisme compartit.

· **Una família escola de diàleg.** El diàleg consisteix a descobrir l'altre, trobar-me amb ell i escoltar-lo comprensivament. El diàleg, avui més que mai, ha de ser el suport bàsic de l'amor matrimonial. L'amor és el més contrari que existeix tant pel que fa a l'individualisme com pel que fa al totalitarisme, és a dir, respecte dels dos pols d'opressió. L'amor matrimonial és la consciència de no existir plenament més que en el diàleg amb l'altre, en l'acolliment a la interpel·lació de l'altre. Ara bé, perquè el diàleg entre esposos i entre pares i fills sigui una realitat han de donar-se quatre condicions bàsiques: la claredat, l'afabilitat, la confiança i la prudència pedagògica, és a dir, el sentit de l'oportunitat que sap detectar en tot moment quin és l'estat psicològic de l'interlocutor.

· **Una família escola de solidaritat.** El món no acaba amb les parets de casa. La família autènticament cristiana ha de ser un lloc obert a l'acolliment d'aquells que en moments de necessitat acudeixin a l'escalfor d'aqueixa amistat.